

RUMELİLİ ŞAİR ZA'İFÎ'NİN EŞİNE YAZDIĞI MEKTUPLAR

Dr. Mümine ÇAKIR
Mcakir1915@hotmail.com

Özet

Za'îfî, 16. asırda yaşamış Rumelili bir şairdir. İyi bir eğitim almış, çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Hayatta iken eserlerini bir araya toplamıştır. Şiirleri yanında düz yazıları da önemlidir. Düz yazılarından olan eşine yazdığı mektuplar aşk mektubu özelliği taşımaktadır. Bu mektuplarında oldukça ağır ve sanatlı bir dil kullanmıştır. Mektuplarını beyitlerle süslemiştir. Mektuplarda eşini çeşitli benzetmelerle öven ve ona olan sevgisini dile getiren şair, kavuşma ümidini dile getirir.

Anahtar Kelimeler: Za'îfî, mektup, Dîvân Edebiyatı

LETTERS OF RUMELIAN POET ZA'İFÎ WRITTEN TO HIS WIFE

Abstract

Za'îfî is a Rumelian poet who lived in the 16th century. He was well educated and worked as a professor in various places. He gathered his works before his death. His proses are important as well as his poems. His letters to his wife were among his proses and have the feature of love letter. He used a complicated and artistic language in these letters. He beautified his letters with couplets. Za'îfî praises his wife with various similes and expresses his love and hope for coming together.

Key Words: Za'îfî , letter, Dîvân Literature

GİRİŞ

Mektup, tarih boyunca öncelikle bir haberleşme aracı olarak kullanılmıştır. Zamanla bu yönünü muhafaza etmekle birlikte bazı özellikler de kazanmıştır. Bu özelliklerden birisi duyguların ifade edildiği edebî bir araç haline gelmesidir. Divan Edebiyatı şairleri bu özelliğinden hareketle mektubu “inşâ” denilen düzyazının bir kolu haline getirmişler ve inşalardan oluşan münşeâtler oluşturmuşlardır. Münşeât türündeki eserlerde bir çok çeşit mektup bulunmaktadır. Devlet büyüklerine, tanıklara ve aile fertlerine yazılan mektuplar bunlardan bazılarıdır. Aile fertlerine yazılan mektuplardan eşe yazılanlar aşk mektubu niteliği göstermektedir.

Divân Edebiyatı’nda aşk, genel olarak şiirlerle anlatılmış, bu çerçevede çok geniş bir dünya oluşturulmuştur. Düz yazı halinde aşkın anlatıldığı metinler şiire göre daha azdır. İşte bu az sayıdaki örneklerden olan Za’îfi’nin eşine yazdığı mektuplar çalışmamızın konusunu teşkil etmektedir. Mektuplarda şairin eşini övücü nitelikteki sözleri, ona olan hasretini ifade ettiği bölümler asıl maksadının önüne geçerek, mektupları bir sanat eseri haline dönüştürmüştür. Biz de bu çalışmamızda mektupları inceleyip, metinlerini vererek onları ilim alemine tanıtmak istedik. Zira, daha önce Za’îfi ile ilgili çalışmalarda şairin Münşeât’ından genel olarak bahsedilmekle beraber eşine yazdığı mektuplar üzerinde durulmamıştır. Bunun yanında Za’îfi’nin hayatı ve eserleri hakkında kısa bir ön bilgi vermeyi de uygun gördük.

1.Za’îfi’nin Hayatı:

16. asrın önemli şairlerinden olan Za’îfi’nin asıl ismi Pir Muhammed bin Evrenos bin Nüreddin olup Rumeli topraklarında, bugünkü Makedonya sınırları içinde kalan Karatova kasabasıdır (Kınalızade Hasan Çelebi, 1989: 578; Akarsu, 1993: 11; İsen, 1994: 237; Bursalı Mehmet Tahir, 2000: 293; Koçin, 2005: 39, 41). Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Kamil Akarsu’nun kuvvetli bir tahminle verdiği H. 900/M. 1494 tarihi onun doğum tarihi olarak kabul edilebilir (1993: 11).

Ölüm tarihi de doğum tarihi gibi kesin olarak bilinmese de Osmanlı Müellifleri’nde “950 küsür” (M. 1553) tarihlerinde vefat ettiği bildirilmektedir (Bursalı Mehmet Tahir, 2000: 293). Eserlerinin telif tarihlerini esas alan araştırmacılar ise onun en erken 1557 tarihinde vefat etmiş olabileceği konusunda hemfikirdirler (Akarsu, 1993: 16; Koçin, 2005: 43).

Za’îfi’nin memleketinde hasta ve yoksul bir kardeşinin olduğu, çalışmamızın esas konusunu teşkil eden eşine hitaben yazdığı mektuplardan da evli olduğu, ayrıca yine eserlerinden “Gülşen-i Simurg”daki nasihatlerden Abdullah Muhammed isimli bir oğlunun olduğu bilinmektedir (Koçin, 2005: 43-44).

Za’îfi, cediti sipahi olduğu halde küçük yaşlarında ilim tahsil etmeye başlamış, ilk derslerini babasından almış, daha sonra Üsküp’te Kadı Burhâneddin adlı hocadan ders almıştır. Edirne’de, Bursa’da ders görmüş ve genç yaşta İstanbul’a gelmiştir. Sahn-ı Semân medreselerinde Zenbilli Cemâlî Efendi’den ilim tahsil etmiş ve mülâzım

olmuştur. Yedi yıl mülazımlığı süren Za'îfî, Yenice Vardar'da bir medreseye müderris olarak atanır. İki yıl burada kaldıktan sonra Diyarbakır paşası Sofu Mehmet Paşa'nın daveti üzerine önce İstanbul'a, daha sonrada Diyarbakır'a gider ve onun hizmetinde bulunur. Bir ara Paşa ile Tebriz'e gider ve orada Kanûnî Sultan Süleyman ile görüşme fırsatı bulur. Daha sonra kısa bir süreliğine Diyarbakır'daki Ziyâiyye Medresesi'nde müderrislik yapar ve tekrar İstanbul'a gelir. Parasını kaybettiği başarısız bir ticaret girişiminden sonra tekrar müderrisliğe dönen Za'îfî, Plevne, Yenice Vardar ve Edirne'de müderrislik yapar. Hâmîsi Sofu Mehmet Paşa'nın daveti üzerine tekrar İstanbul'a döner. En son İznik Müderrisliği'nden emekli olur (Akarsu, 1993: 11-15; Koçin, 2005: 43-49).

İyi bir eğitim görmüş olan Za'îfî, müderris olarak bir çok yerde görev almış ve meslek hayatı tayin ve azillerle geçmiştir.

2.Eserleri:

Za'îfî, nazım ve nesirlerini bir külliyyât içinde hayattayken tertip etmiş nadir şairlerden biridir. Gazel ve kaside tarzında sınırlı sayıda şiiri bulunmakla birlikte mesnevîleriyle velûd bir şairdir (Akarsu, 1993: 23).

Za'îfî'nin eserlerini ihtivâ eden külliyyâtının yurt içinde ve dışında farklı nüshaları bulunmakla birlikte bunların içinde müellif hattı olduğu kaydedilen nüsha, Topkapı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü nüshasıdır (Koçin, 2005: 56). Za'îfî'nin farklı nüshalarda bulunan külliyyâtındaki eserleri, tespitlerimize göre (Akarsu, 1993: 27-31; Koçin, 2005: 56-70) şunlardır:

- Kitâb-ı Bâğ-ı Behişt

Mesnevî nazım şeklinde kaleme aldığı eseri Sa'dî'nin Bostân'ının manzum bir tercümesi olup fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül vezniyle yazılmıştır.

- Bûtsân-ı Nasâyih

Ferîdüddîn-i Attar'ın Pendnâmesi ve Sa'dî'nin Gülistân'ının mesnevî şekliyle tercüme edildiği didaktik bir eserdir. fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün vezninde yazılmıştır.

- Za'îfî Dîvânı

- Kitâb-ı Sergüzeşt-i Za'îfî

Za'îfî; hayatını, fizikî ve rûhî özelliklerini anlattığı bu eserini farklı vezinlerle, mesnevî nazım şekliyle kaleme almıştır.

- Kıssa-i İşkî vü Ma'sûk

Za'îfî'nin Sergüzeşti içinde bulunan manzum-mensur karışık, tasavvufî bir eserdir.

- Fâl-i Murgân

Yine Sergüzeşt'in içinde yer alan manzum bir eserdir.

- Gülşen-i Mülûk

Yöneticilere yönetimle ilgili nasihatlerde bulunulan nazım-nesir karışık bir eserdir.

- Sabru'l-Mesâyib

4 varaklık mensur bir nasihat risalesidir.

- Cevâhîrnâme

Farsça bir Cevâhîrnâme'den tercüme edilerek yazılmış, on iki bölümden oluşan bir mensur eserdir.

- Sûret-i Vakfiye-i İbni Mihâl Ali Beg

Arapçadan tercüme edilmiş bir eserdir.

- Kitâb-ı Nigâristân ve Hadîka-i Sebzistân

Tercüme-i Manzûme-i Gülistân, Nigâristân gibi isimlerle de anılan bir mesnevîdir. Gülistân'ın tercümesi olup mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün vezniyle yazılmıştır.

- Gülşen-i Sîmurg

Attâr'ın Mantıku't-Tayr'ının mesnevî nazım şekliyle tercümesi olup fâ'ilâtün - fâ'ilâtün fâ'ilün vezniyle yazılmıştır.

- Risâle-i İmtihâniyye

Mensur bir eser olup Arapça yazılmıştır.

- Risâle-i Vücûdiyye

Farsça bir eserin Arapça tercümesidir.

- Münşe'ât

Za'îfi'nin mektuplarının yer aldığı bir eserdir.

2.1 Münşeât:

Za'îfi'nin bütün eserlerini bir araya getirdiği Külliyyât'ında bulunan Münşeât'ı mektuplarını ihtivâ etmesi bakımından önemlidir. Bu mektuplarında hayatına dair ipuçlarını, aldığı görevleri, gittiği yerler hakkında bilgileri bulmak mümkündür. Za'îfi ile ilgili bir kaynakta mektuplarıyla ilgili olarak şu bilgiler verilmektedir:

"Topkapı Sarayı'ndaki külliyyâtın sonunda (184/a-194/b) yer alan Münşe'ât, Za'îfi'nin Arapça, Farsça ve büyük bölümü Türkçe olmak üzere yazmış olduğu resmî ve özel mektuplarını kapsar.(...) Gönül Alpay Tekin'in belirttiği gibi (Tekin, 1978:

118) bunlar, Davut Paşa Medresesi'nde müderris iken Mevlânâ Yahyâ Efendi'ye Arapça olarak yazdığı mektup, Edirne kadısı Pir Mehmed Paşa'nın vefâtı üzerine oğlu Mehmed Çelebi'ye Farsça olarak yazdığı başsağlığı mektubu, Yeniçeri Ağasına yazdığı üç Türkçe mektup, 20 akçe yevmiyeli Musa Beg Medresesi'nde müderris iken Bursa'ya gönderdiği mektuplar, son müderrislik görev yeri olan 50 akçe yevmiyeli İznik Medresesi'nde müderris iken Bağdat'a yazdığı mektuplar; hamisi Sofu Mehmed Paşa'ya, Sultân Mehmed'in saatçısı Seyyid Necmeddin'e ve İran'da iken eşine yazıp gönderdiği mektuplardır.”(Koçin, 2005: 67)

Bizim makalemizin konusu işte bu mektuplardan Za'îfi'nin eşine yazdığı mektuplardır.

2.1.1.Za'îfi'den Eşine Mektuplar:

Za'îfi'nin Münşeât'ında eşine yazdığı mektup sayısı beştir. İlk mektup diğerlerinden oldukça uzun olup mektubun başında Tebriz'den gönderildiği kaydı düşürülmüştür. Mektubun içinde de sefer esnasında yazıldığı belirtilmektedir. Bilindiği gibi Za'îfi, Kanûnî Sultan Süleyman ile Tebriz seferine katılmıştır. Eşini öven ve ona iltifatlar eden şair, ondan haber alamadığından şikayet eder ve haber bekler. Mektuptan sefer şartlarının ağırlığını da öğreniyoruz.

İkinci mektup oldukça kısadır. Diyarbakır'dan gönderilmiş olup eksik kalmış intibamı vermektedir. Yine eşinin halini merak etmektedir.

Üçüncü mektup oldukça uzundur. Mektup İran'dan, sefer hazırlığındayken yazılmıştır. Şair, bir senelik ayrılıktan bahsedilmekte ve kavuşma ümidiyle ve duayla mektubunu bitirmektedir.

Dördüncü mektupta da eşinin özelliklerini anlatmakta, onu övmektedir. Bu bir cevap mektubudur. Eşinden gelen mektuba sevinmekte ve kavuşma dileğini ifade etmektedir. 13 Muharrem 958 tarihi mektubun sonunda yer almaktadır.

Beşinci mektupta da diğerlerinde olduğu gibi eşine olan muhabbetini ifade etmekte, onu çeşitli benzetmelerle övmekte ve kendi halinden haber vermektedir. Kavuşma hasretini dile getirmektedir.

Za'îfi, eşine olan muhabbetini anlattığı, onu Dîvân Edebiyatı güzellerinin ve İslam tarihindeki kadınların özellikleriyle övdüğü mektuplar bu yönüyle birer aşk mektubu niteliği göstermektedir. Şair, bu mektuplarda oldukça ağır ve şairâne bir dil kullanmıştır; fakat bu dilini kullanırken onun muhatabı olan eşinin bu mektupları okuyup anlayabilecek niteliklere sahip bir kişi olabileceğini de düşünmek gerekir.

2.1.1.1. Mektuplarda Yapı:

Divan Edebiyatı döneminde yazılan mektuplarda da diğer dönemlerde olduğu gibi mektupların genel bir planı vardır. Bu plana göre mektuplarda; “besmele, elkab,

ibtida, tahallüs, talep, intiha, dua, tarih, imza, haşiye” gibi bölümlere rastlamak mümkündür (Çakır, 2005: 68-78). Genellikle bu plan çerçevesinde kaleme alınan mektuplarda bütün bölümler yer almayabilir. Mesela, Za'îfi'nin eşine yazdığı mektupların hiçbirisinde “Besmele” yer almamaktadır. Bu, özel mektupların münşeatlara kaydedilirken aynen alınmamasından kaynaklanmaktadır. Zira Osmanlı mektup sanatında mektuba başlarken mektup kağıdının en üstüne ya besmele ya da besmele anlamına gelen “Hû” ifadesini sembolize eden bir işaret yazılır (Çakır, 2005: 69, 499).

Mektupların elkab kısmına baktığımızda hemen hepsinin “ Helâlüm Hazret-i sultânü'l- mu'azzama, Helâlüm hazret-i Sultânü'l-Mufahhame, Helâlüm yedîmu'llâhi 'işmetehâ” şeklinde ifadelerle başladığı görülmektedir. Anlaşılacağı üzere Za'îfi eşine hitap ederken adeta bir padişaha hitap eder gibidir. Bu noktada “sultan” ifadesinin muhatabı yüceltmek amacıyla özenle seçildiği söylenebilir. Mektupların devamı da elkabın devamı niteliğindedir. Za'îfi, mektupların eşinin özelliklerini zikrettiği ve onu tarif ettiği cümlelerinde bazı sözleri tekrar eder. “Seyyidetü'z-zamân, meliketü'd-devrân, Maḥmüdetü'l-ḥaşâyil, maḥbûbetü'ş-şemâyil, faşihatü'l-lisân...” bunlardan bazılarıdır.

Za'îfi, uzun elkaptan sonra ibtida ve tahallüs bölümlerine geçer. Bu iki bölüm asıl maksada giriş kısmıdır. Burada “Ḳāfile-i bād-ı bahāristān-ı maḥabbet ve rāhile-i nesīm-i meveddet birle irsāl ve İşāl kılmakdan soñra”, “ḳavāfil-i nesīm-i gülistān-ı iştiyāk ve revāhil-i bād-ı bustān-ı eşvāk birle irsāl ve İşāl kılmakdan soñra”, “Bā ḳāfile-i bād-ı bahāristān-ı meveddet ve rāhile-i sebzistān-ı maḥabbet iblāğ u irsāl kılmakdan soñra”, “ḳāfile-i bād-ı bahāristān-ı maḥabbet ve rāhile-i nesīm-i gülistān-ı meveddet birle irsāl ve İşāl olındı ümüddür ki hemdem ḳabül ola” gibi ifadelerle mektubunda geçişi sağlar. Bu ifadelerde muhabbetini ve mektubunu gönderdiği yolu kasteder.

Talep kısmında ise genellikle kendilerinden uzun zamandır haber alamadığını, kendisinin birçok zorluk içindeyken halini haber verdiğini belirtir, onların da hallerinden haber vermelerini ister. Bu bölümler mektuplarda oldukça kısadır. Bu arada çektiği sıkıntıları, ne zamandır ayrı olduklarını, hasretinin derecesini haber vermektedir.

Mektubun son kısmı olan İntihâ bölümü ise dua kısmıyla genellikle birlikte dir. Kavuşma ümidini ifade eden, mektubunu bitirdiğini söyleyen ve dua eden Za'îfi bu bölümleri şu ifadelerle oluşturmuştur. “dîdār-ı şerîfüñüzle müşerref olmak müyesser ola... bâḳî der zînet-i zühd ü şalāḥ ārāste çü ḥuliyî-i ān maḥdüme pîrāste bād bi-Rabbi'l-'ibād”, “ilā ebed ilā ebedîn me'a'l-'ābidāti ve'l-'ābidîne mesrūr bād bi-Rabbi'l-'ibād”, “vişāl-i ferḥunde-fāl ittişāl-i ru'yet-i cemāliñüz ile müşerref ve muḡtenim olmak müyesser ola çün ğaraż 'arż-ı maḥabbet ve bast-ı bisāt-ı meveddetdür bu miḳdāra ḳaşr olındı bâḳî hemîşe der tezeyyün-i zühd ü 'iffet ve tebeyyün-i felāḥ u 'işmet müzeyyen ü mübeyyen bād bi-Rabbi'i-'ibād”, “bâḳî hemîşe der zînet-i şalāḥ müzeyyen ve ādāb u felāḥ muayyen bād”

Münşeatlarda genellikle tarih bölümlerinin bulunmadığı görülmekle birlikte Za'îfi'nin yalnızca bir mektubunda tarih yazılmıştır. Dördüncü mektupta 13 Muharrem 958(1551) tarihi yer almaktadır. Söz konusu mektupların hiç birinde de haşiyeye rastlanmamaktadır.

2.1.1.2. Şekil Bakımından Mektuplar:

Eski Türk Edebiyatı'nda mektuplar genellikle mensur olarak kaleme alınmıştır; ancak manzum mektupların olduğu da bilinmektedir. Bunun yanında manzum-mensur karışık mektuplar da vardır. Mensur mektupların içine bazen bir mısra, bazen bir veya birkaç beyit veya kıta eklenmesi ile mektuplar süslenmiştir. Za'îfi, eşine yazdığı mektuplarını Dîvân şiiri geleneği çerçevesinde mensur olarak kaleme almıştır; fakat zaman zaman nesir halinde ifade ettiklerini beyitler halinde de söylemiştir. Bu durumu ustalıkla yapmış, mensur bir ifadenin adeta nazma dönüştürülmesini başarıyla gerçekleştirmiştir. Mesela, bulunduğu yerde yaz ve kış aylarında çektiği sıkıntıları ifade edişi şu şekildedir:

Bu cism-i nâ-tüvân nice zamân yây faşında ısılara doğunup ziyâde harâretten elem ve nice zamân kış faşında şovuqlara doğunup nihâyette sitem çeküp şi'r

Yazı ziyâde ıssı kışı key katı şovuk

Ğurbette veh müsâfire hergiz huzûr yok

Yine eşinin edebini, namusunu anlattığı bölümü şu şekilde ifade etmiştir:

Tâcü'l-muħadderât zeynü'l-mestürât şi'r

Edeb bâğında bir mestür güldür

Güneş dâhl yüzün görmiş degüldür

Dolayısıyla Zaifi'nin eşine yazdığı mektuplar şekil bakımından mensur olmakla beraber; mektuplarda söyleyişe zenginlik katmak, ifadeyi daha lirik bir söyleyişe büründürmek için yer yer şiirin imkanlarından yararlandığı anlaşılmaktadır.

2.1.1.3. Muhtevâ:

Za'îfi, mektuplarını genel olarak uzakta kalan ailesinin durumundan haberdar olmak ve kendi halini haber vermek amacıyla kaleme almıştır. Eşine hitaben yazdığı mektuplarının muhtevâsı kısaca şu şekildedir:

Birinci Mektup: Bütün mektuplarına olduğu gibi ilk mektubuna da "helâlüm" hitabıyla başlayan şair, eşine "uluların sultanı" diye seslenir. Mektubunun büyük bir kısmı eşine yaptığı medhiyelerden oluşur. Onun manevî yönünü över, onun iffette, şerefte, izzette Hz. Aişe, Hz. Fatma ve Hz. Hatice'nin özelliklerini taşıdığını, hatta onun gökten inmiş bir melek olduğunu ifade eder. Buradan biz Za'îfi'nin eşinin

şahsında Müslüman Türk kadınına örnek olarak İslam tarihinden kişileri seçtiğini anlıyoruz. Onun beyanı belîğ, fesâhati tûtîdir. Yüzü güneş, sinesi aydır. Huyları övülmeye, şekli sevlmeye değerdir. Za'îfi bu medhiyelerden sonra kendi halinden haber vermektedir. Kendisinin ona kavuşma arzusuyla yanıp tutuştuğunu, bülbülün bile güle kavuştuğunu ama kendisinin uzun bir zaman ayrı olduğunu ifade eder. Buradan eşyle ayrılığının uzun sürdüğünü düşünmekteyiz. Hatta kış ve yaz mevsimlerini ayrı geçirdiklerini ifade etmektedir. Düşman peşinde, at sırtında çektiği sıkıntılardan bahsetmekte ve bu sıkıntılar içindeyken bile eşine mektuplar gönderdiğini ifade etmektedir. Ama kendilerinin rahat ve huzur içinde oldukları halde az mektup gönderdiklerinden yakınmaktadır. Bunun sebebini anlayamamaktadır. Sonra da onların sağ olduğunu bilirse, sıkıntı çekmeye razı olduğunu ifade etmektedir. Mektubunu kısa zamanda kavuşma ümidiyle bitirmektedir. Za'îfi'nin bu mektubu yazma amacı eşine sevgisini iletmek ve onlardan daha sık haber alabilmek ümididir. Mektup Tebriz'den gönderilmiştir.

İkinci mektup: Bu mektup birinci mektuba göre oldukça kısadır. Za'îfi yine eşine medhiyeler yazmıştır. Hitabında ondan yine "helâlüm" ve "kerem sahiplerinin sultanı" diye bahseder. Mektubun tamamı neredeyse eşini övdüğü satırlarla doludur. Onu güzellik asumanının güneşi, yücelik devranının ayı, zamanın melikesi, gibi özelliklerle niteler. Onlardan haber sorup kendi halini arzeder. Münşeât'taki haliyle tamamlanmamış bir mektuptur. Söz konusu mektup Diyarbakır'dan gönderilmiştir.

Üçüncü mektup: Bu mektupta da şair, eşinin özelliklerini sıralar. İlginç benzetmelere yer verir. Itırlı, güzel koçulu bahar mevsiminin yeni açmış turfanda gülü, tatlı esen rüzgarların gülleri, güzel kokulu baharın sümbülü gibi ifadelerin yanında kendisini de bunlara iştîyâk duyan bir güzel sözlü bülbül olarak niteler. Kendisini bu gülden ve kavuşmanın tatlı, şeker ülkesinden uzak biri olarak anlatır. Söylediği bir beyitten onun ailesinden bir senedir uzak olduğunu anlıyoruz. Bu ayrılık sıkıntısını anlattıktan sonra mektubun devamında kendi halinin sorulması durumunda da sefere çıkma halinde olduklarını ifade etmektedir. Zaferle dönme ümidini dile getirmekte ve eşinin duasını istemektedir. Za'îfi bu mektubu eşine İran'dan göndermiştir.

Dördüncü mektup: Bu mektuba da şair, "helâlüm" hitabıyla başlamaktadır. Eşinin çeşitli niteliklerini beyitleri ile birlikte ifade etmektedir. Eşine olan hasretini edebî bir lisanla dile getirmekte ve bunu beyitlerle süslemektedir. O, zamanının seyyidesi, devranın melikesi, kadınların en tatlısıdır. Özellikleri sevlmeye ve beğenilmeye layıktır. Bu mektubu eşinin ona yazdığı mektuba cevaben yazmıştır. Eşinin mektubundaki harfleri, onun güzellik unsurlarıyla birleştirir. Ayn onun gözü, mim dudağı, lam ve dal kıvrımlı hoş kokulu siyah saçları, nokta ise benidir. Eşinden aldığı mektupla gamlı gönlü sevinçle dolmuş, huzura kavuşmuş ve hasretlik biraz olsun hafiflemiştir. Şair mektubunu kavuşma ümidiyle sona erdirmektedir. Bu mektup bir cevap mektubu olduğu için diğerleri kadar ümitsiz değildir. Bu mektubun sonunda 13 Muharrem 958 tarihi yer almaktadır.

Beşinci mektup: Dördüncü mektupla benzer ifadelerin yer aldığı bu mektupta da “helâlüm” ifadesi ile eşine hitap etmiştir. Beyitlerle süslenmiş mektupta eşinin özelliklerini, yine çeşitli benzetmelerle en güzel şekilde ifade etmiştir. Eşi sevicecek ve beğenilecek hasletlere ve şemaile sahiptir. Edepli ve iffetlidir. Şirin'in letâfetine, Hz. Fatıma'nın iffetine sahiptir. O, bu özelliklere sahip eşinden haber beklemekte ve bu beklemenin zorluğundan, hasretin sıkıntısından bahsetmektedir. Gurbette tek eğlencesinin eşinin hayali olduğunu söylemekte, kavuşma hayaliyle ve ümidiyle vakit geçirdiğini belirtmektedir. Ayrılığın ateşiyle vaktini şaşırıldığını ne gecesinin gece ne de gündüzünün gündüz olduğunu, gecesinin gündüzünün birbirine karıştığını anlatmaktadır. Kavuşma ümidiyle mektup sona ermektedir.

2.1.1.4. Dil ve Üslup:

16. asır bilindiği gibi şiir alanında olduğu gibi nesir alanında da ilerlemenin kaydedildiği bir dönemdir. Bu dönemde mensur eserlerden didaktik olanlarda sade bir dil takip edilirken, sanat kaygısıyla yazılmış eserlerde oldukça ağır bir dil kullanılmıştır. İşte Za'îfî de, mektuplarında şairâne bir üslup oluşturmak amacıyla Arapça ve Farsça terkiplerden oluşan ağır, secili bir dil kullanmıştır. Özellikle eşinin özelliklerini anlattığı ve ona olan muhabbetini ifade ettiği bölümlerde uzun terkiplere ve Türkçe olmayan ifadelerle başvurur. Bu sayede sanatkârâne bir üslup meydana getirmiştir. Secilerinde oldukça başarılıdır. “cemâl, celâl, iclâl, ikbâl; vefâ, safâ, hasâyil, şemâyil; ferişte, sirişte...” gibi secileri ile akıcı bir üslup oluşturmuştur. Dîvân Edebiyatı'nın klasik güzel anlayışını mektuplarında eşinin özellikleri olarak zikretmiş, ona üstün özellikler yüklemiştir. Meselâ, “Zehî rûyî nigâr ki şemse-i şemse beñzer münevver, Zehî zîbâ dildâr ki şînesine mânend olmaz kamer, tâvus-ı gülistân-ı melâhat, tûfî-i şekeristân-ı feşâhat” veya “her elif kad-mânend ve her cim girih-i zülfilem kemend her nun ebrû-yı kemân ve her mim nokta-i dehân” gibi ifadeler klasik anlayışa uygundur.

Aralarda konuya uygun bir şekilde söylediği beyitlerde ise nesir kısmına nazaran oldukça sade bir dil kullanmıştır. Beyitlerde Türkçe kelimeler ağırlıkta olup Arapça ve Farsça terkiplere az yer verilmiştir. Ahengi sağlamak için ikilemelerden yararlanmıştır. Sade bir dille söylediği bir beyit şu şekildedir:

Muhabbet güllerinden deste deste

Du'â sünbüleriyle beste beste

Mektupların hem mensur, hem de manzum kısımlarında teşbih, istiare, telmih, tekrar, mübalağa, leff ü neşr gibi sanatları başarıyla kullanmış, dikkat çekici mektuplar kaleme almıştır. İslam tarihinden seçtiği örneklere benzettiği eşini Hz. Fatıma, Hz. Aişe, Hz. Meryem'in özellikleriyle anmış ve halk hikayelerinden telmihlerle metnini zenginleştirmiştir.

2.1.1.5 Mektupların Metinleri:

1. Mektup

Tebriz'den Rūma irsāl olunan nāme şüretidür

Helālüm hazret-i sulţānū'l- mu'azzama

Seyyidetü nisā'i'z-zamān sa'Idetü sü'edā'i'd-devrān faşlhatü'l-beyān fi'l-'ibārāt
mellhatü't-tibyān fi'l-işārāt təcü re'İsi'l-muḥadderāt sirācü cemāli'l- mestürāt şi'r

Felekveş başına bir təc konmuş

Yüzi vü alımı mäh u mihre dönmüş

Zehİ rüyı nigār ki şemse-i şemse beñzer münevver zehİ zİbā dildār ki sİnesine
mānend olmaz kamer fāvüs-ı gülistān-ı melāḥat tütİ-i şekeristān-ı feşāḥat şi'r

Zehİ tütİ-i sebz-i bāğ-ı cennet

Virüpdür ḥüsni çün fāvüs ziyet

Nihāl-i serv-i vefā gülbün-i gülzār-ı şafā şi'r

Nihāl-i servdür yā gülbün-i gül

Rūḥı gülzār u rengİN dili bülbül

Maḥmüdetü'l-ḥaşāyil maḥbūbetü'ş-şemāyil şi'r

Ḥaşāyilde melek dirsem yeridür

Şemāyilde güneş yüzlü perİdür

Meger kim gökden inmiş bu ferişte ki cismi nurla olmuş sirişte çü 'Äyişe vü
Ḥadİce-mekremet Fāḫimatü'z-Zehrā-'işmet yedİmu'llāhi 'işmetehā ve 'iffetehā ilā
kıyāme's-sā'ati ve sā'ati'l-kıyāmeti hedāyā-yı gül-i gülzār-ı taḫıyyāt ki ḫand-i iştiyāk
ile āfitāb-ı maḥabbetde muḫayyeb ü murabbā ve 'aḫyā-yı reyāḫİN semenzār-ı teslīmāt
ki āteş-i eşvāḫile tennür-ı meveddetde muşaffā ve mu'arrā şi'r

Muḥabbet riştesiyle beste beste

Du'ālar gülleridür deste deste

Gözüm yaşı gibi ḫadsüz şenālar şaçufİ müyü gibi çok çok du'ālar şad hezār
i'zāz u tekrİmāt ile ārāste ve envā'-ı ta'zİmātİle pİrāste şi'r

Muḥabbet-nāmedür ārāste olmuş

Hezār ikrām ile pİrāste olmuş

Ḳāfile-i bād-ı bahāristān-ı maḥabbet ve rāḫile-i nesİm-i meveddet birle irsāl ve
İşāl ḫılmaḫdan soñra eger şemme-i iltifāt-ı kerem ve kirişme-i nazār-ı muḫterem
buyurulup şi'r

Cihânı dutdı bu âh-ı cigersüz

Yanar hasret odına dil şeb u rüz

Pürsiş-i hâl-i garîb ve tefahhuş-ı ahvâl-i 'andelîb buyurulursa şi'r

Yağardı yüregüm nârı cihânı

Söyündürmese yaşum seyli anı

Leyl ü nehâr endişem hayâlün ve rüz u şeb pîşem fikr-i vişâlün olmuşdur bu dil-i pür-süz bülbül-i gūyāya teşbîh olmak ne münāsebet ki bir kaç gün bülbül fūrkat çekdiyse nice zaman gülzār-ı vişāle yetişür gel bu dil-i pervāneyi gör ki yıllardur şem'-i ruḥ-ı dildārından mehcürdur şi'r

Bir nice gün fūrkatē bülbül hezārān āh ider

Kimse bilmez hālını pervāne yıllardır yanar

Ve muḥibleri tül-ı emel gibi ırak ırak iller ve şeb-i yeldā-yı zülfün gibi uzak uzak yollara düşüp şi'r

Her şeb hayāl-i zülf ile tül-ı emeldeyem

Düşdüm uzak yollara dayım 'ameldeyem

Bu cism-i nātüvān nice zamān yāy faşında ısıllara doḳunup ziyāde harāretten elem ve nice zamān kış faşında şovuklara doḳunup nihāyette sitem çeküp şi'r

Yazı ziyāde ıssı kışı key katı şovuk

Gurbette veh müsāfire hergiz ḥuzūr yok

Gāh deryā-mişāl toḳuz ölümleyn ırmaḡlar göçüp gāh felekvār kara kan taḡları emşāli kühlardan göçüp elān ısıllarda ve şovuklarda at arḡasından inmeyüp düşmen-i evbāş a'nı belid kızılbaşun helāki tedbirinde gözlerümüze uyḡu gelmez bu mertebede ıztırāb u inkisārda iken nice def'a ḡaḡırāne nāme-i maḡabbet gönderülmüşdür şi'r

Baḡa sen māhı lāzım dāyım aḡmak

Ger uyanuk ve ger düşde her işde

Ammā sizler serāy-ı sa'ādet ve bisāt-ı devletde āsūde-ḡāl ve münbaşıtu'l- ahvāl olup şafā ve ḡuzürda bu cāniblerin aḡup dāyım şıḡca şıḡca mektüb-ı meveddet göndürmemek ziyāde 'acepdür belki devā degüldür hele saḡ olun biz ne mertebede elemde olsavuz sizün fikrünüze hemişe ḡuşşañuzdayuz şöyle bilesiz hemİN maḡşūd-ı aşlı ve ḡarāz-ı küllī mülākāt-ı cemāl ve vişāl-i ferḡunde-fālünüzdür ümİd ol sāmī'ü'l-ḡacāt ve ḡābilü'l-münācātından oldur ki 'an ḡarībi'z-zamān fl aḡseni'l-evān 'alā raḡmi'l-hicrān infişāl ittişāle firāḡ vişāle tebdil ve dil-i ḡamnāk aḡsen-i ahvāle taḡvīl olup dīdār-ı şerīfünüzle müşerref olmak müyesser ola inşā'allāhü te'ālā çün ḡarāz 'arż-ı maḡabbet ve baş-ı bisāt-ı meveddetdür bu miḡdāra ḡaşr olundı bāḡl der zīnet-i zühd

ü şalâh ârâste çü huliyy-i ân maḥdûme pîrâste bād bi-Rabbi'l-'ibād (Za'îfî, [yz.], 190a-190b)

2. Mektup

Ḥelâlüm ḥâzret-i sulṭânü'l-mufahḥame

Âfitâb-ı âsmân-ı cemâl mâhtâb-ı devrân-ı celâl mihr-i sipihr-i iclâl kamer-i evc-i iḳbâl tâcdâr-ı milk-i devlet şehzâde-i şâh-ı eḳâlim-i celâlet melike-i zamân seyyide-i cihân maḥbûbetü'l-ḥaşâyil mergûbetü'ş-şemâyil şerîfetü'l-muḥadderât 'afîfetü'l-mestürât yedîmu'llâhi 'işmetehâ ilâ gâyeti'z-zamân ve zeyli'd-devrân hezârân tuḥaf-i gül-deste-i şerâyif-i du'â ve tûraf-ı çemen-i ḥuceste-i şenâ ki envâ'-ı tekrîmât ile ârâste ve ešnâf-ı ta'zîmât ile pîrâste kavâfil-i nesîm-i gülistân-ı iştîyâk ve revâhil-i bād-ı bustân-ı eşvâk birle irsâl ve işâl kılmakdan soñra kerem-i bî-nihâye ve luṭf-ı bî-gâyenüz zuhûra gelüp pürsiş-i aḥvâl ve tefahḥuş-ı mâ fi'l-bâlümüz buyurulursa ilâ âḫîr Diyârbekrden Rûma irsâl olan mektûb şüretidür (Za'îfî, [yz.], 190b)

3. Mektup

Ḥelâlüm yedîmu'llâhi 'işmetehâ

Tâcü'n-nisvân sirâcü'd-devrân 'azîmetü'z-zamân 'adîmetü'l-akrân şî'r

Bulunmaz kaşruña mânend eyvân

Nite ki aḥlâḳda yok saña akrân

Şerîfetü'l-muḥadderât 'affîtetü'l-mestürât seyyidetü's-sa'âdeti'l-ebediyyeti meliketü'd-devleti'ş-sermediyyeti hedâyâ-yı taḥiyyât-ı şâfiyât 'anberiyetü' çün gül-i nev-bâve-i nev-rûzî-i mu'aṭṭar ve 'aṭâyâ-yı teslîmât-ı vâfiyât verdiyyetü'n-nesîmât çü sünbül-i nev-bahâr-ı pîrûzî-i mu'anber şad hezârân iştîyâk u arzû-mendî birle bu bülbül-i güyâ-yı süḥan-perdâzdan ki ol gül-i gülzâr-ı ittişâlden dür ve envâ'-ı şevḳ u ešnâf-ı te'aṭṭuş-ı niyâz-mendîlere bu tûṭî-i ḥoş-âvâzdan ki ol şîrîn şekeristân-ı vişâlden mehcürdür şî'r

Nice bülbül gibi feryâd idüp ağlamayayın kim

Dirîgâ bir yıl olmuşdur ruḥuñ bağındanam ayru

Bâ kâfile-i bād-ı bahâristân-ı meveddet ve râhile-i sebzistân-ı maḥabbet iblâg u irsâl kılmakdan soñra şî'r

Şad hezârân iştîyâk u çok şenâ

Bî-ḥadd ü bî-'add selâm olsun sana

Dünyâ durduğunca ol sağ u emn dâyimâ bizden size budur du'â eger pürsiş-i hâl-i ehl-i firâḳ ve süziş-i dil-i erbâb-ı iştîyâk buyurulursa şî'r

Bir kenâre zevrağ-ı dil çıkmadın

Bir diyâra dâhî atdı rûzigâr

Şimdiki hâlde sefere gitmek tedârükindeyüz ümîd ol vâhibü'l-merâmdan oldur ki 'an qarîb düşmenân mağhûr ve dostân mesrûr olup firâğ-ı vişâle ve hicrân-ı ittişâle mübeddel ola inşâ'allâhü te'âlâ ba'dehü bu garîk-i baħr-i firâğ ve ħarîk-i nâr-ı iştîyâklarını ħayr du'âdan ferâmüş itmeyeler bâkî hemlşe der-sâye-i devĥa-i devlet-i 'ulyâ ve der-sâĥa-i eyvân-ı sa'âdet-i a'lâ ilâ ebedi'l-ebedîn me'a'l-'âbidâti ve'l-'âbidîne mesrûr bād bi-Rabbi'l-'ibād diyâr-ı 'Acemden Rûma irsâl olunan nâme şüretidür (Za'îfî, [yz.], 190b-191a)

4.Mektup

Ĥelâlüm ĥazret-i sultânü'l-mu'azzama

Seyyidetü'z-zamân melîketü'd-devrân faşîĥatü'l-lisân mellĥatü'n-nisvân şi'r

Dili bülbül gibi söyler feşâĥat

Sözi tûĥiyilen virür melâĥat

Mergübetü'l-ĥaşâyil maĥbûbetü'ş-şemâyil şi'r

Ne ĥürî yok melekde bu ĥaşâyil

Ne âdem yok perîde bu şemâyil

Tâcü'l-muĥadderât zeynü'l-mestürât şi'r

Edeb bâğında bir mestür güldür

Güneş dâĥî yüzün görmiş degüldür

Zehrâ-'iffet Züleyhâ-'işmet şi'r

Zehî 'iffet ki Zehrâ-'iffet olmuş

Zehî 'işmet Züleyhâ-'işmet olmuş

Taĥiyyât gülleri ki bâğ-ı muĥabbetde şems-i iştîyâkile mürebbî olmuş ter ü tâze ve teslîmât sünbülleri ki çemen-i meveddetde mihr-i eşvâkile perverde olmuş târ-ı zülfüñ gibi bî-endâze şi'r

Maĥabbet güllerinden deste deste

Du'â sünbülleriyle beste beste

Hezârân iştîyâğ u çok şenâlar saçuñ müyü gibi ĥat ĥat du'âlar şad hezârân tekrîmâtile ârâste ve envâ'-ı ta'zîmâtile pîrâste ĥâfile-i bād-ı bahâristân-ı maĥabbet ve râĥile-i nesîm-i gülistân-ı meveddet birle irsâl ve İşâl olundu ümîddür ki hemdem ĥabûl ola ba'dehü eltâf u kerem-i mâ-lâ-nihâye ve a'tâf-ı luĥf-ı bî-gâye buyurulup tāvus-ı

sımlıber sepîd-i şehper tûfî-i şekerrîz ‘anberbîz bülbül-i güyâ-yı suhan-ı âheste ve hâdim-i miyân-beste lisân-ı bl-‘ayb tercümân-ı gayb nâme-i maḥabbet-nümâ risâle-i behcet-efzâ irsâl buyurulmuş şi‘r

Lisân-ı gaybdur güyâ ki nâme

Ki oldı tercümân-ı sırrı hâme

Hiz-i vuşulde iḳbâl u taḳbîl ta‘zîm u tebcîl kılnup ber dîde vü ser ve destâr u efser vaz‘ olnup şi‘r

Dilâ dildâr bir hoş nâme yazmış

Şacı müşgin ezüp ser-nâme yazmış

Dili iki yarılmış datlılıktan

Şu dem cânân lebin kim hâme yazmış

Rüy-ı cânân gibi yüzinden niḳâb ve cemâl-i meh-rû yanagın ruḥsârından hicâb def‘ olınup muṭâla‘a olunduḳda her elif ḳad mânend ve her cim girih-i zülfilem kemend her nun ebrü-yı kemân ve her mim noḳta-i dehân şi‘r

Ağız açmış yine cânân kelâma

Dile ferhân için gönderdi nâme

Şikenc-i zülf ü ḳad ebrü-yı mehdür ne yirde cim elif nûn yazdı hâme ve her ‘ayn ‘ayn-i ‘ayâr ve her dâl dil-i ṭurre-i müşḳbâr şi‘r

‘Aceb bu dâl mı yâ zülf-i dildâr

‘Aceb bu ‘ayn mı yâ çeşm-i ‘ayâr

Ve her lâm leyl-i gîsü-yı siyâh ve her noḳta çün ḫâl-i mâh şi‘r

Bu noḳta ḫâldür yâ dâne-i dâm

Bu kâf-ı gîsü-ân yâ leyl yâ lâm

Büy-ı zülfün gibi ‘anber-feşân olup aḫbâr-ı vişâlünüzden nişân virdükde dil-i gamgîne sürürlar ve perîşân ḫâtırâ cem‘iyyet ü sürürlar haberin işâl ittükde geregi gibi muḫibbiñüze ḫuzürlar ḫâşıl oldı inşâ‘allâh ümîddür ki ‘an ḳarîb firâḳ vişâle ve infişâl ittişâle mübeddel olup ḫarâret-i âlâm-ı fûrḳat ve merâret-i eşḳâm-ı ḫasret def‘ ü maḫv olup bu dil-i gam-güsâr aḫsen-i aḫvâle taḫvîl ve ḫâtır-ı guşşadâr şâdliḡa tebdîl olup vişâl-i ferḫunde-fâl ittişâl-i ru‘yet-i cemâliñüz ile müşerref ve muḡtenim olmaḳ müyesser ola çün ḡarâz ‘arz-ı maḫabbet ve bast-ı bisât-ı meveddetdür bu miḳdâra ḳaşr olundu bâḳî hemîşe der tezeyyün-i zühd ü ‘iffet ve tebeyyün-i felâḫ u ‘işmet müzeyyen ü mübeyyen bād bi-Rabbi‘i-‘ibād fî 13 muḫarrem sene 958 (Za‘îfi, [yz.], 191a-191b)

5.Mektup

Helâlüm yedîmu'llâhi 'işmetehâ

Seyyidetü'z-zamân meliketü'd-devrân faşlhatü'l-lisân mellhatü'n-nisvân şî'r

Melâhat gülşeninüñ tâze servi

Feşâhat gülistânınuñ tezervi

Mergübetü'l-şaşâyil maḥbûbetü's-şemâyil şî'r

Şaşâyilde melek şüretde âdem

Şemâyilde ferişte lik Meryem

Tâcü'l-muḥadderât zeynü'l-mestürât şî'r

Degül âdem ki gün görmez yüzini

Edeble eyle setretmiş özini

Zehrâ-'ıffet ŞîrIn-leṭâfet taḥiyyât gülleri ki bâğ-ı maḥabbetde zülâl iştiyâkile mürebbî olmuş ter ü tâze ve teslîmât sünbülleri ki çemen-i meveddetde mihr-i eşvâkile perverde olmuş rişte-i zülfüñ gibi bî-endâze şî'r

Maḥabbet riştesiyle beste beste

Du'âlar gülleridür deste deste

Gözüm yaşı gibi bî-hadd şenâlar saçuñ müyü gibi biñ biñ du'âlar hezârân tekrîmât ile ârâste ve envâ' ta'zîmâtile pîrâste kâfile-i bād-ı bahâristân-ı maḥabbet ve râḥile-i nesîm-i gülistân-ı meveddet birle irsâl kılduğdan soñra egrîm-i elṭâf-ı bî-nihâye ve baḥr-i iltifât-ı bî-gâyeñüz temevvüc idüp şî'r

Firâk odına yanmış bendedür bu

Yetür gam külhanında efgendedür bu

Duḥânı gökleri dutdu bu oduñ cihânı âteşi yaqdı bu düduñ semekden bu duḥân eflâke irdi gözümüñ yaşı ka'r-ı ḥâke irdi egerçi ki ol ḥâtır-ı ḥâtır-i âfitâb-ı 'âlem-ârâ ve ol zamlr-i münlr-i rüşen-rây u câm-ı cihân-numâya şî'r

Câm-ı cihân-nümâdurur

Çü zamlr-i münlr dost

Püşİde ola mı 'acabâ hâl-i gam-güsâr maḥfl ve püşİde degüldür lâkin bu garlq-i nîl-i firâk ve ḥarlq-i nâr-ı iştiyâk cânibinden bir laḥza istifsâr-ı ḥâl ve bir şemme istiḥbâr-ı mâ fi'l-bâl buyrulursa şî'r

Bir yaña hicrân u ğurbet bir yaña

Başuma üşüp neler kıldı baña

Her taraftan yürüyüp gam leşkeri

‘Âķibet kıldı beni senden cüdā

Her rüz vişāl-i cemāl ki maķşūd-ı aşlı ve her gice mülākāt-ı cemāl-i vişālîñüz ki ‘arz-ı küllîdür sahrā-yı ğurbette vādî-i ĥasretde her gice zülfüñ ĥayālî eglencem ve her rüz cemālüñ vişālî mülāĥazası diñlencem olmuşdur ne bir ān vardır ki ĥayālüñ gözden dūr ve ne bir zamān bulunur ki vişālüñ dilden meĥcūr ola bu rüzîġār-ı ġaddār ve çarĥ-ı rüzîġār sen niġārı şüretā benden cüdā kılalı ne dünüm dün ne ġünüm ġündür şî‘r

Benüm fūrķatde olmuşdur ġünüm dün

Vişālüñ olsa olurdu dünüm ġün

Ammā ol sāmî‘u‘l-ĥacāt ve ķābilü‘l-münacāt ĥazretinden ümîdvārum ki ‘an ķarîbî‘z-zamān ‘alā raġmî‘l-hicrān firāk vişāle tebdîl ve ĥāl-i dil-i ġamnāk aĥsen-i aĥvāle taĥvîl cemāl-i ferĥunde-fāl ve vişāl-i ferĥunde-cemālîñüz ile müşerref olmak müyesser ola inşā‘allāhü te‘ālā çün ‘arz ‘arz-ı ihlāş ve bast-ı bisāt-ı ihtîşāşdur bu miķdāra iķtişāt olındı bāķî hemîşe der zînet-i şalāĥ müzeyyen ve ādāb u felāĥ muayyen bād (Za‘îfî, [yz.], 191b)

SONUÇ

Za‘îfî, tahminen 1494-1557 yılları arasında yaşamış Rumelili bir şairdir. Asker bir aileden gelmiş olmakla birlikte küçük yaşlardan itibaren ilim tahsil etmiş, en son olarak İstanbul Sahn-ı Seman medreselerinde tahsilini tamamlamış ve mülazım olmuştur. Müderris olarak bir çok yerde görev almış, en son olarak İznik Müderrisliği’nden emekli olmuştur. Meslek hayatı tayin ve azillerle geçmiştir.

Za‘îfî, nazım ve nesirlerini bir külliyât içinde hayattayken tertip etmiş bir şairdir. Divânının yanı sıra mesnevilerinin olduğu külliyâtında mensur, manzum-mensur karışık telif ve tercümeleleri de bulunmaktadır. Külliyatta yer alan bir eser de Münşcât’ıdır. Bu Münşcât, Za‘îfî’nin Arapça, Farsça ve büyük bölümü Türkçe olmak üzere yazmış olduğu devlet büyüklerine, tanıdıklarına ve eşine yazdığı resmî ve özel mektuplarını kapsar.

Za‘îfî’nin, Münşcât’ında eşine yazdığı beş mektup bulunmaktadır. Bu mektuplardan biri Diyarbakır’dan, ikisi İran’dan yazılmıştır. Diğer ikisinin yazıldığı yer belli değildir. Mektuplarda şair, eşinin özelliklerini çeşitli benzetmelerle ve Divân Edebiyatı’nın dünyası içinde sevgiliye ait unsurları kullanarak ifade etmiştir. Birer aşk mektubu niteliği taşıyan mektuplarda eşinin medhiyesi dışında, ailesinin durumunu merak etmekte, onlardan haber beklemekte ve kendi durumunu anlatmaktadır. Bu anlatım esnasında kullandığı dil, oldukça ağır ve şâîrânedir. Muhatabı olan eşinin bunları okuyup anlıyor olması eşinin kültür seviyesi hakkında da bize fikir vermektedir. Zaman zaman sade bir dille yazdığı beyitleri de mektuplarında kullanan şair, 16. asrın ağır nesir dili hakkında da bize mektuplarıyla birer örnek sunmuştur.

Netice itibariyle, yukarıda yapı, şekil, muhteva, dil ve üslup açısından incelediğimiz metinlerini de makalemizin sonuna ilave ettiğimiz Rumelili şairlerden Za'îfî'ye ait mektuplar, Dîvân Edebiyatı'nda yer alan aile ve aşk mektubu türünün az sayıdaki örneklerindedir. O sebeple mektupların hem bir dîvân şairinin eşine yazdığı ve bugün elimizde bulunan ender mektuplardan oluşu, hem aşk mektubu bağlamında edebî değeri hem de özelde Za'îfî'nin hayatına ilişkin belge niteliğindeki değeri bakımından son derece önemli olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- AKARSU, Kamil, (1993), *Rumelili Za'îfî Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Dîvânından Seçmeler*, İstanbul: MEB.
- BURSALI MEHMET TAHİR, (2000), *Osmanlı Müellifleri*, c. II, Ankara.
- ÇAKIR, Ömer, (2005), *Türk Edebiyatında Mektup*, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- İSEN, Mustafa, (1994), *Kühü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısım*, Ankara.
- KINALIZADE HASAN ÇELEBİ, (1989), *Tezkiretü's-Şu'arâ*, (hızl. İbrahim Kutluk), c. II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- KOÇİN, Abdülhakim, (2005), *Za'îfî Gülşen-i Mülûk*, Ankara: Akçağ
- ZA'ÎFÎ, *Münşeât*, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan Köşkü, nu 822, v. 190a-191b